

У целини економска методологија проф. З. у великој мери покрива и разрађује модерну теорију вредности, односно цена. У суштини, она, као и модерна теорија цена, стоји на позицијама математичке школе опште равнотеже система на бази парцијалних равнотежа међузависних величина у систему. Отуда је она више квантитативно-аналитичка него квалитативно-генетичка. Одатле потичу све њене врлине и све њене слабости. Наша најбитнија замера је та што проф. З. није успео да се ослободи „логичког емпиризма” и механизма, и да нађе потпунију синтезу између економске теорије и њене методе, нити да их повеже са економско-политичким препорукама. Но и поред тога, његова методологија је, у целини узев и по својим врло богатим детаљима, једна од најбољих књига ове врсте у савременој литератури која може бити од користи и као потстицај за размишљање и као средство за проширивање знања и метода изградње аналитичких инструмената који су потребни једној развијеној економској пракси. Отуда она може бити од интереса и за наше економисте-теоретичаре.

И. Максимовић

ECONOMICS AND PUBLIC POLICY (Brookings Lectures, 1954: Arthur Smithies, Joseph Spengler, Frank Knight, John Jewkes, Jacob Viner, Lionel Robbins), The Brookings Institution, Washington, 1955, 157 pp.

Ова књига садржи серију предавања која су у оквиру Брукингс института, организације чији је један од основних циљева да помогне бољој примени економске теорије у практичној економској политици, одржали неколико еминентних америчких и енглеских универзитетских професора економије. Непосредна сврха предавања била је разматрање односа између економске теорије и економске праксе са различитих аспеката, у смислу „бољег разумевања економије и њене примене у вези са проблемима политике, побољшање економских теорија и метода; побољшање начина истраживања као путоказа акције и бољег разумевања савременог социјалног процеса, како од стране професионалних истраживача тако и од публике”.

Изузев, донекле, проф. Џ. Вајнера (*J. Viner*) који у свом предавању („Теорија интернационалног тржишта и њен савремен значај”) посвећује више пажње питању у којој мери је класична теорија међународне размене применљива, као аналитички инструмент и као средство економске политике, у савременим условима, — сви остали прилози усмерени су на једно основно питање: односа економске теорије и економско-политичке праксе.

Проф. А. Смитиз (*A. Smithies*), полазећи од основне тезе да економска теорија није неутрална наука, да је прожета политичким мотивима и да има политичке импликације, и дајући преглед прилажења економско-политичким проблемима (*welfare problem*) од класичне до кејнзијанске школе, покушава да резимира савремене циљеве економске политике на еклектичкој синтези захтева свих школа: од класичне, преко неокласичне до кејнзијанске. У том смислу он не иде даље од савремене америчке концепције „државе благостања”.

У теоретском делу свога излагања проф. Џ. Спенглер (*J. Spengler*) настоји да дефинише појам јавне политике, пледирајући за оштро разликовање између циљева политике и њене садржине, њене садржине и организационих форми. Затим разрађује на низу примера утицај који је теорија имала, или може да има, на формулисање и примену одређене политике, долазећи до закључка да је примена економске теорије и њен утицај на практични економско-политички развитак ограничена из низа разлога, пре свега, аналитичко-теориских. Политика која изгледа остварљива на бази изве-

сних хипотеза, у стварности је неприменљива јер хипотезе немају одговарајуће основе у стварности, или њихово реализовање чини политику неприхватљивом због практичних, административних и политичких тешкоћа. Друго, могућност теорије да допринеси политичким формулацијама је ограничена многострукошћу политичких комбинација између којих се може извршити избор, због чега је теоритичар-економист доведен у ситуацију да, суочен са мноштвом могућих решења компликоване ситуације, иде линијом сувишног уопштавања на теориском плану. Треће, корисност теорије може бити ограничена непознавањем потребних data, историским случајевима, начином којим еволуира политика, немогућношћу да се одреди да ли су извесне појаве директно или индиректно каузалне. У основи, проф. Спенглер изражава доста скептично мишљење о могућности примене теориске анализе у економско-политичким циљевима и препорукама.

Још скептичније је у том смислу проф. П. Џукиз (*J. Jewkes*), који заступа тезу да економист не може, а да притом не изађе из оквира своје дисциплине, да прогнозира у смислу одређивања шта ће бити у будућности. „Ако би се економска будућност могла описати, зашто онда не, исто тако, и научна будућност, политичка будућност, социјална будућност, будућност у сваком смислу?” Он сматра, даље, да је теориско знање економиста мало и да је то један од разлога што ауторитет економске теорије последњих година опада. Други разлог налази у потцењивању од стране економиста „старих и простих облика економске логике која је све досада изгледала најпогоднија и најкориснија у формирању политике”. Зато мисли да је пут којим треба да иду економисти, ради успешнијег повезивања са праксом и политиком, у правцу проучавања општих економских закона, опште логике наука и факата прошлости.

Ф. Најт (*F. Knight*) и Л. Робинс (*L. Robbins*) додирују основни проблем са гледишта најопштијих, најбитнијих елемената који леже у суштини политике и који они виде у слободи (*freedom*) и друштвеном реду (*order*). Изгледа да проф. Најт дубље захвата проблем. Он га пре свега ставља у оквире савремене историске ситуације за коју је карактеристично „опште кретање од екстремног индивидуалистичког либертаријанизма непосредне прошлости „назад” ка етатизму једног ранијег периода. Оно претставља реакцију против реакције”. У овом оквиру оба основна предмета и циља политике → слобода и ред — показују му се у суштини као дијалектичке супротности, које се међусобно нужно ограничавају и условљавају. Политика би морала да одреди када су ова два основна елемента у конфликту, као циљеви и средства и момент кад један постаје важнији од другог. Али, пошто је ово одређивање и одлука ствар расуђивања, а ниједна од компонената нису самерљиве у правом смислу речи, проблем нема дефинитивног решења, ни правог одговора. Релативан одговор, заснован на недогматској дискусији и размени мишљења, могућ је на бази синтезе доприноса свих социјалних наука-економије, политике, историје — с једне стране, и „нормативних” дисциплина које разматрају стандарде и идеале — пре свега морала, односно етике. У том комплексу је одређено и место економије као методологије која служи решавању економских задатака (*economic objective*) у смислу потпуне и ефикасне у највећој могућој мери употребе средстава било који циљ да је изабран.

Проф. Робинс посматра исти проблем са изразито неолибералистичких позиција, трудећи се да нађе у коригованом дејству система *laisser-faire* од стране државне интервенције решење за проблем односа политичких основних императива (слободе и реда) и економског механизма којим се они остварују.

У целини, ма колико се не можемо сложити неутрално-позитивистичком интерпретацијом појма политике (и свих њених компонента), оно што је позитивно и од вредности у овој књизи то је покретање, на једном широком плану, питања односа између економске теорије и економске политике и места, утицаја, примене и корисности прве за другу. У том смислу ће збирка ових чланака богатством идеја и проблема бити од велике користи и за наше економисте и политичке раднике. Јер питање односа и места теориске економије и њене примене у изградњи нашег економског система све више сазрева и захтева бар покушаје решавања у теорији и пракси.

И. Максимовић

С. В. Курьлев: *ОБЪЯСНЕНИЯ СТОРОН КАК ДОКАЗАТЕЛЬСТВО В СОВЕТСКОМ ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ*. Москва, 1956, 187 стр.

Учење о исказима странака заузима посебно место у теорији доказа. С једне стране, странке ће често бити једини извор података о спорним правно релевантним чињеницама; с друге стране, заинтересованост странака за исход спора условљава извесне специфичности у формирању њихових исказа, чије коришћење због тога захтева посебно знање и опрезност. Отуда правилно објашњење проблематике која се поставља у вези исказа странака, посебно постављање њихове оцене на стварно научну основу има велики значај за утврђивање чињеничног стања, па тиме и остваривање принципа законитости. Тој проблематици посвећена је и ова монографија совјетског процесуалисте Курилева.

Аутор целокупну проблематику обрађује у оквиру шест основних систематских јединица: увод (стр. 3—8) у коме је дата дефиниција судског доказа и истакнут значај поделе доказа на стварне и личне; I глава — појам и облици објашњења странака као доказа (9—62); II глава — улога исказа странака у судском доказивању (63—112); III глава — признање странака као доказ (113—142); IV глава — признање тужбеног захтева (143—184); и закључак (185—187) који садржи неколико конкретних предлога за допуну позитивног поступка добијања и коришћења исказа странака, пошто овај поступак *de lege lata* има по пишчевом мишљењу својих недостатака.

Аутор сматра за странке у процесноправном смислу учеснике стварно постојећег или претпостављеног грађанскоправног односа који је предмет судског расправљања и одлучивања. Тужилачка и тужена страна имају у спору супротне правне интересе које треба разликовати од сваког другог облика заинтересованости за исход спора. Правни интерес странке је, пак, она очекивана правна корист коју судска одлука доноси победнику у спору. Зато се не могу сматрати за странке у процесноправном смислу државни тужилац и „процесни тужиоци“, тј. лица која учествују у спору ради заштите туђих интереса.

Доказ није свака изјава странке већ само исказ, а под овим треба подразумевати саопштење свога знања о правним чињеницама или чињеницама које имају значај за доказивање, независно од тога да ли је то саопштење дато у поступку саслушања или на личну иницијативу. Предмет исказа као судског доказа не може бити право или правни однос, а такође ни чињеница за чије је утврђивање потребно вештачење. Следствено томе, странка никада не може истовремено учествовати у поступку и у својству вештака.

Посебан параграф посвећен је анализи психолошких законитости у формирању исказа, нарочито с обзиром на заинтересованост странке за исход спора и на чињеницу да се исказ даје у одређеној процесној форми која није без утицаја на његову садржину.